

UDK 811.112.2'373.4
81-119(430)"1970/2000"

JELENA KOSTIĆ

Filološki fakultet u Beogradu

TEKST U GERMANISTIČKOJ LINGVISTICI

I Z M E Ć U 1 9 7 0. I 2 0 0 0.

Osnovni cilj narednog rada je da svima koji - ma iz kog razloga - nisu imali ili nemaju prilike da se detaljnije upoznaju sa germanističkom lingvistikom i da prate njene tokove pruži osnovne informacije o shvatanjima teksta koja su se u njoj javljala, i preovladavala, u toku poslednje tri decenije 20. veka.

1. Tekst: problem(atičnost) jednog lingvističkog termina

1.1. Leksema tekst u savremenom standardnom nemačkom jeziku

Leksema tekst je internacionalizam poreklom iz latinskog jezika, u kome je prvobitno označavala tkanje. U srednjovekovnom latinskom ona uz to označava i "...tkanje pisma, budući da je svaka rečenica utkana u one druge ..." (DWJWG 1984: Band 21). U nemačkom jeziku je posvedočena od srednjevisokonemačkog perioda (DWJWG 1984: Band 21). Značenje ove lekseme u svakodnevnoj, nelingvističkoj komunikaciji - i u nemačkom i u srpskom jeziku - dobro je poznato i ne bi se moglo reći da izaziva bilo kakve dileme ili neslaganja, što potvrđuje i izvršeni uvid u nekoliko najznačajnijih jednojezičnih semasioloških rečnika standardnog nemačkog (i srpskog) jezika.

U rečniku braće Grim (DWJWG 1984: Band 21) pod odrednicom tekst nalazimo sledeće sememe (sve citate u ovom radu na srpski jezik preveo je autor):

1. "tekst ili reči pesme, napisane ispod nota, i tako protkane ...²"
2. "sadržinski povezane reči zapisa ili govor ...³"
3. "osnovne reči zapisa, za razliku od objašnjenja ili primedaba, u užem smislu biblijski odlomak na kome se zasniva propoved ili govor ...⁴" i

...

1. "...gewebe der schrift, da eine sentenz hin geflochten ist in den anderen."
2. "der text oder die worte eines gesangs, so unter die noten geschrieben und gleichsam gewebt ist ..."
3. "die zusammenhängenden worte einer schrift, einer rede ..."
4. "die hauptworte einer schrift im gegensatz zu den erklärungen und anmerkungen, im engeren sinne der grundspruch (bibeltext) einer predigt oder rede ..."

4. "uopšteno, osnova i povod za nešto, predmet, tema nekog govora ili razgovora itd..."⁵

Svi ostali konsultovani jednojezični semasiološki rečnici nemačkog jezika: Brockhaus Wahrig. Deutsches Wörterbuch in sechs Bänden., Wahrig. Deutsches Wörterbuch. (Wahrig 2000) i Duden. Deutsches Universalwörterbuch. (Duden 1996) navode uglavnom iste ove sememe, sa tom razlikom što kao prvu, pa prema tome i osnovnu, najfrekventniju i najznačajniju, ne navode sememu 'reči uz određenu melodiju', već sememu koja se ovde nalazi tek na drugom mestu, tj. sememu 'zapisani niz međusobno povezanih iskaza'.

1.2. Termin tekst u germanističkoj lingvističkoj literaturi

Za razliku od ove saglasnosti u jeziku svakodnevne komunikacije, u okviru nauke o jeziku termin tekst se - poput drugih termina koje je lingvistika preuzela iz opšteg leksičkog fonda (na pr. reč) - može "pohvaliti" nepreglednim nizom definicija koje nekada u pogledu pojedinosti, ali često i suštinski, odudaraju jedna od druge (Knobloch 1990: 68-92; Vater 1992: 10-25; Brinker 1992: 10-20; Heinemann / Viehweger 1991: 19-85; Rolf 1993: 1-39; Titscher 1998: 37-48). Evo, za početak, samo nekoliko primera: Harveg (Harweg 1979: 11) pod tekstom podrazumeva "... sled jezičkih jedinica konstituisan putem neprekidnog pronominalnog ulančavanja"⁶, Šmit (Schmidt 1975: 30) "... svaki iskazani verbalni element komunikativnog čina u okviru komunikativne delatne igre, koji je na prepoznatljiv način tematski orijentisan, i koji ispunjava određenu komunikativnu funkciju, tj. realizuje prepoznatljiv ilokucioni potencijal."⁷ Gilih i Rajble (Gülich / Raible 1977: 40) tekst definišu na sledeći način: "Tekst, uopšteno govoreći, predstavlja jezički znak, i to primarni (odnosno "samostalni") jezički znak. Ljudi ne komuniciraju rečima, već tekstovima. Taj primarni jezički znak se sa svoje strane sastoji od manje obimnih, hijerarhijski nižih jezičkih znakova."⁸ Engel (Engel 1988: 33) definiciju teksta ne daje direktno, ali navodi sledeće njegove karakteristike: "Tekstovi su spletovi iskaza. Tekstovi su koneksni. Tekstovi imaju pojmljivu strukturu. Tekstovi se realizuju u vidu vrsta teksta."⁹

1.3. Cilj rada

Želja nam je da ovim radom omogućimo čitaocima, pre svega onima koji nisu u prilici i mogućnosti da koriste lingvističku literaturu na nemačkom jeziku, da steknu predstavu o evoluciji shvatanja teksta kao lingvističkog fenomena u okvirima nemačke nauke o jeziku tokom druge polovine 20. veka, osobito od 1970. do 2000. godine, imajući u vidu i to da ova u izvesnoj meri odražava svetska kretanja karakteristična za taj period.

...

5. "verallgemeinert, grund und veranlassung wozu, gegenstand, sache einer rede, unterhaltung u.s.w..."⁶. "die zusammenhängenden worte einer schrift, einer rede ..."

6. "... ein durch ununterbrochene pronominalen Verkettung konstituiertes Nacheinander sprachlicher Einheiten"

7. "... jeder geäußerte sprachliche Bestandteil eines Kommunikationsaktes in einem kommunikativen Handlungsspiel, der in erkennbarer Weise thematisch orientiert ist und eine kommunikative Funktion erfüllt, d.h. ein erkennbares Illokutionspotential realisiert."

8. "Ein Text ist, allgemein gesagt, ein sprachliches Zeichen, und zwar das primäre (bzw. "originäre") sprachliche Zeichen. Man kommuniziert nicht mit Wörtern, sondern durch Texte. Dieses primäre sprachliche Zeichen ist seinerseits aus weniger umfangreichen, hierarchisch niedrigeren sprachlichen Zeichen aufgebaut."

9. "Texte sind Geflechte von Äußerungen. Texte sind konnex. Texte haben eine nachvollziehbare Struktur. Texte sind sortenspezifisch."

U pokušaju da ostvarimo navedeni cilj - pored naučnih studija i priručnika navedenih u poglavlju 1.2. - analizirali smo i rečnike lingvističkih termina objavljene na nemačkom jeziku u odabranom periodu. Smatralni smo da se ovakvi enciklopedijski rečnici po pravilu trude da predstave dominantna - ili barem relativno široko prihvaćena - shvatanja i stanovišta. Iz istog razloga analizi smo podvrgli i svako pojedinačno izdanje *Dudenove Grammatik der deutschen Gegenwartssprache* (Gramatika savremenog nemačkog jezika) - od onog prvog iz 1937. godine do izdanja iz 1998. Dati priručnik takode svedoči o tome kako se u sklopu germanističke lingvistike menjalo viđenje teksta, prilagodavajući se po pravilu preovlađujućoj teorijskoj orijentaciji u datom trenutku.

2. Termin tekst u rečnicima lingvističkih termina na nemačkom jeziku

2.1. Period do 1970. godine

Najstariji rečnik lingvističkih termina na nemačkom jeziku koji nam je bio dostupan jeste *Wörterbuch linguistischer Grundbegriffe* (Rečnik osnovnih lingvističkih pojmova) Vinfrida Ulriha (Ulrich 1972). Od tri nešto ranije objavljena rečnika ovog tipa do kojih smo mogli doći, dva su bila na engleskom jeziku (Pei / Gaynor 1954; Pei 1966) i uopšte nisu sadržala odrednicu *tekst*, dok je jedan od njih, *Enciklopedijski rečnik lingvističkih naziva* Rikarda Simeona, objavljen na (srpsko)hrvatskom jeziku, takvu odrednicu, doduše, sadržavao, ali je zapravo davao samo obaveštenja o njenom značenju u svakodnevnoj, nenaučnoj komunikaciji:

"1. riječi u opoziciji prema ilustracijama, melodiji i sl.; slog, doslovan slijed riječi; originalne riječi autorove; riječi uz muzičko delo (...); napisani ili naštampani članak ili opaska uz slike, crteže i sl. (...)

2. akta, službeni dokument ili piščeva tvorevina u pismenom ili štampanom obliku (...)

3. isto što i korpus (...)

4. razmjer tiskarskog pisma ..." (Simeon 1969)

Ovo je potpuno razumljivo ako se ima u vidu da u vreme objavljivanja datih rečnika lingvistika teksta još uvek nije ni postojala kao naučna disciplina, i da su se interesovanja istraživača završavala na nivou sintakse, odnosno rečenice, koja je smatrana najvišim jezičkim znakom.

2.2. Period između 1970. i 1980. godine

U toku sedamdesetih godina situacija se menja utoliko što tekst postaje predmetom lingvističkog interesovanja, tako da se odrednica *tekst* može naći u svim analiziranim rečnicima objavljenim između 1970. i 1980. godine. U *Wörterbuch linguistischer Grundbegriffe* V. Ulriha (Ulrich 1970), *Lexikon der grammatischen Terminologie* (Leksikon gramatičke terminologije) O. Broniša (Bronisch 1972) i *Taschenwörterbuch der Linguistik* (Džepni lingvistički rečnik) K. Hojpela (Heupel 1973) tekst je definisan kao niz rečenica. Svi ovi rečnici, osim Ulrihovog, na tu se konstataciju i ograničavaju, dok ovaj još naglašava i to da te rečenice moraju biti smisaono povezane, kao i to da je tekst osnovna jedinica jezičke komunikacije i prirodni oblik povezanog iskaza: "*Spoj većeg (ili velikog) broja rečenica koje se nadovezuju jedna na drugu (...), međusobno smisaono povezanih u veću jezičku jedinicu (...), pri relativno konstantnoj govornoj situaciji; kao prirodni oblik povezanog iskaza predstavlja*

osnovnu jedinicu jezičke komunikacije ..."¹⁰ (Ulrich 1970). Ovakve definicije pokazuju da je u okviru nauke o jeziku došlo do izvesnog pomaka: uočeno je da se rečenice u procesu komunikacije po pravilu ne javljaju same, izolovane, već u sklopu većih celina, tj. tekstova, kao i to da one u okviru tih celina moraju biti povezane na određeni način.

Takav utisak potvrđuje i na anglosaksonskom govornom području objavljeni *Dictionary of Language and Linguistics* (Rečnik jezičkih i lingvističkih pojmova) (Hartmann / Stork 1972), koji tekst definiše kao "Niz reči koje formiraju iskaz u jeziku."¹¹ Jedino Enzyklopädisches Wörterbuch der Sprachwissenschaften (Enciklopedijski rečnik nauka o jeziku) Cvetana Todorova i Osvalda Dikroa, čije je francuski original prvi put objavljen 1972. a nemački prevod 1975. godine, još uvek odražava u to vreme već prevaziđeno shvatanje: "Granicu oblasti lingvističkog istraživanja čini rečenica (...) Tekst se može podudarati kako sa jednom jedinom rečenicom, tako i sa čitavom knjigom; on je određen svojom autonomijom i zaokruženošću (...) on predstavlja sistem koji se ne sme izjednačiti sa jezičkim sistemom, već se samo sa njim može dovesti u vezu ..."¹² (Todorov / Ducrot 1975).

2.3. Period između 1980. i 1990. godine

Za period između 1980. i 1990. godine na raspolaganju su nam stajala svega dva rečnika lingvističkih termina objavljena na nemačkom jeziku. U *Kleines Wörterbuch sprachwissenschaftlicher Termini* (Mali rečnik termina nauke o jeziku) R. Konrada (Conrad 1981) i pogotovo u *Terminologie zur neueren Linguistik* (Leksikon novije lingvističke terminologije) V. Abrahama (Abraham 1988) već se jasno očitava tendencija da se obuhvate ne samo one karakteristike teksta do kojih se došlo strukturalističkim istraživanjima (na pr. kohezija i koherentnost), već da se u obzir uzme i doprinos teorije komunikacije i pragmatike.

Tako u Konradovom rečniku nalazimo sledeću definiciju: "Teorija teksta posmatra tekst kao zatvorenu, relativno samostalnu govornu jedinicu, koju sa konkretnim ciljem i pod konkretnim prostornim i vremenskim okolnostima realizuje određeni govornik, a koju treba razlikovati od pukog redanja proizvoljno odabranih rečenica."¹³ (Conrad 1981). Abrahamov priručnik, između ostalog, pruža i sledeće objašnjenje: "Faktore na osnovu kojih se [tekst] definiše predstavljaju: samostalnost u pogledu teme (koherentnost) i jezičke kompozicije (kohezija), prostorno i vremensko deiktičko jedinstvo, kao i markiranost u skladu sa intencijom govornika i funkcijom u odnosu na recipijenta, tj. na određeni žanr."¹⁴ (Abraham 1988).

...

10. "Verbindung mehrerer (oder vieler) aufeinander folgender (...), einen Sinnzusammenhang konstituierender Sätze zu einer größeren sprachlichen Einheit (...), bei relativ konstanter Sprechsituation; als natürliche Form zusammenhängender Äußerung Grundeinheit sprachlicher Kommunikation ..."

11. "A sequence of words forming an actual utterance in a language."

12. "Grenze des Untersuchungsgebietes der Linguistik ist der Satz (...) Der Text kann ebenso mit einem Satz wie mit einem ganzen Buch zusammenfallen; er ist durch seine Autonomie und durch seine Abgeschlossenheit definiert (...) er stellt ein System dar, das nicht mit dem sprachlichen System identifiziert werden darf, sondern mit ihm in Beziehung gebracht werden muß ..."

13. "Die Texttheorie betrachtet den Text als geschlossene, relativ selbstständige Redeeinheit, die mit konkretem Ziel und unter konkreten räumlichen und zeitlichen Umständen von einem Sprecher realisiert wird und von einer bloßen Aneinanderreihung beliebiger Sätze zu unterscheiden ist."

14. "Definitionsfaktoren sind: Selbstständigkeit nach Thematik (Kohärenz) und sprachlicher Gliederung (Kohäsion), raum- und zeitdeiktische Einheitlichkeit sowie Markiertheit nach Sprecherintention und Rezipienten- bzw. Genrefunktion."

2.4. Period između 1990. i 2000. godine

Rečnici lingvističkih termina objavljeni u poslednjoj deceniji 20. veka odrednici tekst uglavnom posvećuju i veliku pažnju i srazmerno mnogo prostora, pokušavajući da prikažu svu raznolikost stanovišta i pristupa, ne opredeljujući se pritom izričito za bilo koje od tih stanovišta. Ovo korisniku omogućava da - u onoj meri u kojoj to ograničeni prostor može da obezbedi - prati razvoj lingvistike teksta od strukturalističkih istraživanja tokom 60-ih i 70-ih godina dvadesetog veka, sve do pragmatički orijentisanih tumačenja, koja i sama mogu biti veoma raznorodna. Može se, međutim, uočiti izvesna prevaga koju trenutno uživaju shvatanja koja kao polazište imaju funkciju teksta. Tako u *Linguistisches Wörterbuch* (Lingvistički rečnik) T. Levandovskog možemo pročitati:

*"Tekst predstavlja funkcionalnu i finalnu, ali i tradicijom uslovljenu jedinicu. Postoje dijaloški i monološki, pisani i usmeni tekstovi. Intuitivno se tekst, kao datost svakodnevno dostupna iskustvu, može shvatiti kao sled rečenica / iskaza, smislaono povezanih u tematskom i značenjskom pogledu, sa početkom i krajem. Smatra se da se na takvom jednom tekstu može prepoznati određena komunikativna funkcija, kao i da ga je moguće pripisati određenoj vrsti, odnosno određenom tipu teksta."*¹⁵ (Lewandowski 1990)

Busmanov *Lexikon der Sprachwissenschaft* (Leksikon nauke o jeziku) nudi sledeće objašnjenje:

*"Pojam lingvistike teksta i teorije teksta: jezička izražajna forma komunikativne radnje, u pojedinostima određena (a) pragmatičkim "vantekstualnim" kriterijumima komunikativne intencije, koja je situaciono specifična i nailazi na odgovarajuća očekivanja slušaoca, i (b) jezičkim "unutartekstualnim" karakteristikama konzistentne strukture, koja po pravilu nadilazi nivo reči ili rečenice, naime: signalima za omeđenje teksta, gramatičkom kohezijom, dominantnom temom teksta i sadržinskom koherentnošću (...); tome se kod nešto šire shvaćenog pojma teksta pridružuju svojstva neverbalnih signala, kao što su mimika, gestovi ..."*¹⁶ (Bußmann 1990).

U *Schulwörterbuch zur Sprachwissenschaft* (Školski rečnik nauke o jeziku) Ditera Burkerta tako nalazimo: *"U tradicionalnoj gramatici tekst označava svaki pisani ili usmeni skup jezičkih struktura (...)* Prema shvatanjima progresivne lingvistike tekst podrazumeva *"jezičku jedinicu sa određenom funkcijom", odnosno čak i "teorijski konstrukt."*¹⁷ (Burkert 1999), a u *Hobergovom Sachwörterbuch zur Sprachwissenschaft* (Enciklopedijski rečnik nauke o jeziku): *"Gledano sa stanovišta nauke o jeziku tekstovi su sve jezičke strukture, fiksirane u usmenoj ili pisanoj formi, uklopljene u određenu govornu situaciju ili tradicijom*

...

15. "Ein Text ist eine funktionale und finale, aber auch eine traditionsbedingte Einheit. Es gibt dialogische und monologische, geschriebene und gesprochene Texte. Intuitiv kann man unter einem Text als alltäglich erfahrbarer Gegebenheit eine Folge von Sätzen / Äußerungen verstehen, die thematisch und in ihren Bedeutungen sinnvoll zusammenhängen und einen erkennbaren Anfang und ein Ende haben. Man möchte an einem solchen Text eine kommunikative Funktion erkennen, und man will ihn einer bestimmten Sorte bzw. einem Typ von Texten zuordnen können."

16. "Begriff der Textlinguistik und Texttheorie: sprachliche Äußerungsform einer kommunikativen Handlung, die im einzelnen bestimmt ist (a) nach den pragmatischen „text-externen“ Kriterien einer kommunikativen Intention, die situationsspezifisch ist und auf eine entsprechende Hörererwartung trifft, und (b) nach den sprachlichen, „text-internen“ Merkmalen einer konsistenten, in der Regel wort- und satzübergreifenden Struktur, nämlich: Grenzsignale, grammatische Kohäsion, dominierendes Textthema und inhaltliche Kohärenz (...); dazu kommen bei einem weiter gefaßten Textbegriff noch Eigenschaften nichtverbaler Signale wie Mimik, Gestik ..."

17. "Traditionell-grammatisch bezieht sich Text auf jede schriftliche oder auch mündliche Gefügesammlung (...). Progressiv-linguistisch meint Text "Spracheinheit in Funktion" bzw. sogar ein "theoretisches Konstrukt."

određeni socio-kulturni kontekst; tekstovi su suštinski sastavni delovi u okviru procesa saopštavanja, razumevanja i delanja."¹⁸ (Hoberg 2000).

Poslednji analizirani rečnik lingvističkih termina, izdat 2000. godine, *Metzler Lexikon Sprache* (Meclerov leksikon jezičkih i lingvističkih pojmova), čiji je priređivač Helmut Glik, nudi sledeće informacije:

"Ako se naglašavaju unutartekstualni (gramatički, strukturalni) kriterijumi, tekst se shvata kao koherentni sled rečenica, povezanih gramatičkim, prevashodno pronominalnim sredstvima tekstualizacije, sa relativno celovito obradenom temom. U slučajevima kada se ističu vantekstualni (komunikativni) aspekti, tekst se, međutim, posmatra kao proizvod jezičkog delanja sa prepoznatljivom komunikativnom funkcijom. Nova istraživačka polazišta povezuju unutartekstualne i vantekstualne kriterijume, takod da tekst shvataju kao kognitivno, gramatički, ilokutivno i eventualno prozodijski strukturirani rezultat jezičko-komunikativne radnje ..."¹⁹ (Glück 2000).

3. Termin tekst u Dudenovoj gramatici savremenog nemačkog jezika

Sliku stečenu na osnovu rečnika lingvističkih termina potvrđuje i analiza različitih izdanja Dudenove *Grammatik der deutschen Gegenwartssprache*, koja se - premda svakako nije jedina obimna, značajna, kvalitetna i pouzdana gramatika savremenog nemačkog jezika - ipak može smatrati u neku ruku "zvaničnom" i "reprezentativnom" gramatikom koja donosi najzastupljenija - ili barem srazmerno široko prihvaćena - viđenja problema koji se tiču ovog jezika.

3.1. Period do 1995. godine

U prva tri od ukupno 6 izdanja reč *tekst* se ne može naći ni u registru pojmova. U četvrtom izdanju tekst se spominje samo uzgred na početku celine posvećene rečenici "... [rečenice] se po pravilu javljaju u većim samostalnim jedinicama, u tekstovima. O tekstovima se govori kako u pisanoj tako i u usmenoj upotrebi jezika"²⁰ (Duden 1984: 1007), a posvećene su mu i poslednje dve od ukupno 763 stranice. Ovde se konstatuje postojanje nove lingvističke discipline, lingvistike teksta, i posvećuje se nekoliko redova razlikama između "gramatičkog posmatranja jezika" i "pragmatičkog posmatranja jezika".

3.2. Period nakon 1995. godine

Probleme vezane za tekst Dudenova gramatika nešto ozbiljnije počinje da razmatra tek od 5. izdanja (1995. godina), od kada se, doduše u okviru celine posvećene rečenici, a ne samostalno, u njoj može naći i poglavlje *Vom Wort und Satz*

...

18. "Sprachwissenschaftlich gesehen sind Texte alle gesprochenen oder schriftlich fixierten, sprachlich strukturierten Gefüge, die in eine Sprechsituation oder einen tradierten soziokulturellen Zusammenhang eingebettet sind; Texte sind wesentliche Bestandteile im Mitteilungs-, Verstehens- und Handlungsprozess."

19. "Bei einer Akzentuierung textinterner (grammatischer, struktureller) Kriterien gilt der Text als eine durch grammatische, vorrangig pronominalle Vertextungsmittel verkettete kohärente Folge von Sätzen mit einem relativ abgeschlossen behandelten Textthema, während bei Akzentuierung textexterner (kommunikativer) Aspekte der Text als Produkt sprachlichen Handelns mit einer erkennbaren kommunikativen Funktion angesehen wird. Neuere Forschungsansätze verbinden textinterne und textexterne Kriterien und erfassen mit dem Begriff Text das kognitiv, grammatisch, illokutiv und ggf. prosodisch strukturierte Ergebnis einer (...) sprachlich - kommunikativen Handlung ..."

20. "...[Sätze] erscheinen normalerweise in größeren selbstständigen Einheiten, in Texten. Von Texten spricht man sowohl bei schriftlicher wie bei mündlicher Sprachverwendung"

zum Text - ein Ausblick (Od reči i rečenice do teksta - Kratak pregled), koje, međutim, i dalje obuhvata svega tridesetak od ukupno 900 stranica koliko broji ova gramatika. Ovo ipak predstavlja značajni pomak u odnosu na prethodna izdanja, kako kvantitativno (30 stranica u 5. i 6. naspram svega 2 u 4. izdanju), tako i kvalitativno, jer na osnovu izloženog korisnik može da stekne sliku o tome kako lingvistika pred kraj 20. veka vidi tekst, njegova najznačajnija svojstva, strukturu, funkcije itd. Pri tome se posebna pažnja posvećuje pojavama kao što su koherentnost i kohezija (i njihovom razgraničenju), kao i pojedinačnim kohezivnim elementima, kao što su juncija, koreferencija, pozicija elemenata itd. (Duden 1995: 815). Skreće se pažnja i na funkciju teksta, definisanu kao društveno utvrđeni i zato obavezujući spoj svrha i značenja povezanih sa određenim tekstom ili sa određenim skupom istovetnih tekstova (Duden 1995: 810), uz napomenu da funkciju teksta ne treba izjednačavati sa istinskim namerama emitenta, budući da ona samo predstavlja društvenu formu koju je određena društvena zajednica ustanovila za obavljanje određene funkcije (Duden 1995: 811). Stvarna namera emitenta pritom se može, ali i ne mora, podudarati sa društveno utvrđenom funkcijom teksta, koja se zato određuje samo na osnovu onoga šta emitent želi da pokaže, bez obzira da li je pritom iskren ili ne.

4. Z a k l j u č a k

Nadamo se da će čitalac na osnovu ovog kratkog izlaganja, koje svakako ni izdaleka nije moglo da obuhvati sve relevantne i / ili značajne autore koji su se tokom poslednjih nekoliko decenija na nemačkom govornom području i u okviru germanističke lingvistike bavili problemima teksta, ipak moći da stekne određenu sliku o radanju interesovanja za tekst kao lingvistički fenomen, a koje je preko hronološki starijeg strukturalističkog pristupa, i njegovih pokušaja da - oslanjajući se na strukturalističku i transformaciono-generativnu gramatiku - do tada istraživanim jezičkim nivoima doda još jedan, tekst, trudeći se da otkrije, objasni i opiše pravila kojima jezički sistem upravlja gradnjem tekstova, doveo do funkcionalističkih polazišta zasnovanih na lingvističkoj pragmatiki, pre svega na teoriji govornih činova, i njihovog shvatanja teksta kao kompleksnih jezičkih radnji sa određenom komunikativnom funkcijom, i konačno do pokušaja da se dode do određenog novog, "integrativnog" shvatanja (Brinker 1992: 17), koje bi u obzir uzelo i "unutartekstualne" i "vantekstualne" komponente.

B i b l i o g r a f i j a

- Abraham, W. 1988. **Terminologie zur neueren Linguistik**. 2., völlig neu bearbeitete und erweiterte Auflage.
- Bronisch, O. 1972. **Lexikon der grammatischen Terminologie**. Donauwörth.
- Brinker, K. 1992. **Linguistische Textanalyse. Eine Einführung in Grundbegriffe und Methoden**. 3., durchgesehene und erweiterte Auflage. Berlin.
- Burkert, D. H. 1999. **Schulwörterbuch zur Sprachwissenschaft**. Essen.
- Bußmann, H. 1990. **Lexikon der Sprachwissenschaft**. 2., völlig neu bearbeitete Auflage. Stuttgart.
- Conrad, R. (Hrsg.). 1981. **Kleines Wörterbuch sprachwissenschaftlicher Termini**. Leipzig.

- DWJWG 1984: **Deutsches Wörterbuch von Jacob und Wilhelm Grimm**. 1984. Band 21. Bearbeitet von Mathias Lexer, Dietrich Kralik und der Arbeitsstelle des Deutschen Wörterbuches. München.
- Duden. 1984. **Grammatik der deutschen Gegenwartssprache**. 4., völlig neu bearbeitete und erweiterte Auflage. Mannheim. Wien. Zürich.
- Duden. 1995. **Grammatik der deutschen Gegenwartssprache**. 5., völlig neu bearbeitete und erweiterte Auflage. Mannheim. Leipzig. Wien. Zürich.
- Duden. 1996. **Deutsches Universalwörterbuch**. 3., neu bearbeitete Auflage. Mannheim / Wien / Zürich.
- Duden. 1998. **Grammatik der deutschen Gegenwartssprache**. 6., völlig neu bearbeitete und erweiterte Auflage. Mannheim. Wien. Zürich.
- Engel, U. 1988. **Deutsche Grammatik**. Heidelberg.
- Glück, H. (Hrsg.). 2000. **Metzler Lexikon Sprache**. 2., erweiterte Auflage. Stuttgart. Weimar.
- Gülich, E. / Raible W. 1975. Textsorten - Probleme. **In Linguistische Probleme der Textanalyse. Sprache der Gegenwart. Schriften des Instituts für deutsche Sprache in Mannheim**. Jahrbuch 1973. Düsseldorf. str. 144-161.
- Gülich, E. / Raible W. 1977. **Linguistische Textanalyse**. München.
- Hartmann, R. R. K. / Stork F. C. 1972. **Dictionary of Language and Linguistics**. London.
- Harweg, R. 1979. **Pronomina und Textkonstitution**. 2., verbesserte und erweiterte Auflage. München.
- Heinemann, W. / Viehweger D. 1991. **Textlinguistik. Eine Einführung**. Tübingen.
- Heupel, C. 1973. **Taschenwörterbuch der Linguistik**. München.
- Homberg, D. 2000. **Sachwörterbuch zur Sprachwissenschaft**. Stuttgart.
- Knobloch, C. 1990. Zum Status und zur Geschichte des Textbegriffs. Eine Skizze. **In Zeitschrift für Literaturwissenschaft und Linguistik 77**. Göttingen. str. 66 -87.
- Pei, M. / Gaynor F. 1954. **A Dictionary of Linguistics**. London.
- Pei, M. 1966. **Glossary of Linguistic Terminology**. New York. London.
- Rolf, E. 1993. **Die Funktionen der Gebrauchstextsorten**. Berlin. New York.
- Schmidt, S. J. 1975. Zur Linguistik der sprachlichen Kommunikation. **In Linguistische Probleme der Textanalyse. Sprache der Gegenwart. Schriften des Instituts für deutsche Sprache in Mannheim**. Jahrbuch 1973. Düsseldorf. str. 20-35.
- Simeon, R. 1969. **Enciklopedijski rječnik lingvističkih termina**. Tom 2. Zagreb.
- Titscher, S. / Wodak, R. / Meyer M. / Vetter, E. 1998. **Methoden der Textanalyse. Leitfaden und Überblick**. Opladen / Wiesbaden.
- Todorov, T. / Ducrot, O. 1975. **Enzyklopedisches Wörterbuch der Sprachwissenschaften**. Frankfurt am Main.
- Ulrich, W. 1972. **Wörterbuch linguistischer Grundbegriffe**. Kiel.
- Vater, H. 1992. **Einführung in die Textlinguistik. Struktur, Thema und Referenz in Texten**. München.

Wahrig, G. 2000. **Deutsches Wörterbuch**. 7., vollständig neu bearbeitete und aktualisierte Auflage auf der Grundlage der neuen amtlichen Rechtschreibregeln. Neu herausgegeben von Dr. Renate Wahrig-Burfeind. Gütersloch/München.

Z u s a m m e n f a s s u n g

Erst im Laufe der letzten paar Jahrzehnte des 20. Jahrhunderts hat die Sprachwissenschaft damit begonnen, dem Thema Text die ihm gebührende Aufmerksamkeit zu schenken, und in diesem Phänomen einen bedeutenden Forschungsgegenstand zu erkennen. Das Ziel dieser Arbeit besteht darin, eine skizzenhafte Darstellung derjenigen Auffassungen zu bieten, die zwischen 1970 und 2000 im Rahmen der germanistischen Linguistik vertreten bzw. vorherrschend waren. Sie wendet sich in erster Linie an diejenigen, die sonst - aus unterschiedlichsten Gründen - nicht die Gelegenheit dazu haben, sich mit den Fragen der germanistischen Linguistik auseinanderzusetzen.